

Innhold

KAPITTEL I HELSERELATERT SOSIALT ARBEID: INTRODUKSJON	15
<i>Hanne Skedsmo Nilsen, Amy Østertun Geirdal og Dagny Adriaenssen Johannessen</i>	
Innledning	15
Historisk utvikling av helserelatert sosialt arbeid	16
Hva kjennetegner helserelatert sosialt arbeid?	17
Det helserelaterte sosiale arbeidets overgripende mål	18
Helsesektorens sosiale ekspert	18
Helserelatert sosialt arbeid på individ-, gruppe- og samfunnsnivå	19
Kunnskapsutvikling innen helserelatert sosialt arbeid	20
Bokens hensikt og oppbygning	21
Litteratur	25
DEL I PERSPEKTIVER I HELSERELATERT SOSIALT ARBEID	27
KAPITTEL 2 PERSPEKTIV PÅ HELSE OG SYKDOM I HELSERELATERT SOSIALT ARBEID	29
<i>Hanne Skedsmo Nilsen</i>	
Innledning	29
Forståelser av helse	29
Helse som fravær av sykdom	30
Helse som samspill mellom sosiale, psykiske og biologiske faktorer	31
Helse som mestringssevne og ressurs	33
Helse som velbefinnende	34
Sosiale ulikheter i helse	35
Helsedeterminanter	35

Beskyttende faktorer og sårbarhetsfaktorer for helse	37
Oppsummering	39
Biopsykososial resursorientert tilnærming til helsereelatert sosialt arbeid	39
Litteratur	40
KAPITTEL 3 SYSTEMTEORETISK PERSPEKTIV I HELSERELATERT SOSIALT ARBEID	43
<i>Dagny Adriaenssen Johannesssen</i>	
Innledning	43
Sentrale systemteoretiske elementer	44
System	44
Grense	44
Struktur	45
Samspill	45
Sosionomens bidrag og systemteoretisk tilnærming i helsereelatert sosialt arbeid	46
Oppsummering	47
Litteratur	47
KAPITTEL 4 RELASJONER I HELSERELATERT SOSIALT ARBEID	49
<i>Amy Østertun Geirdal</i>	
Innledning	49
Relasjonsbasert tilnærming og definisjoner	49
Teorier	51
Relasjonsbasert praksis	52
Gjensidighet og makt i relasjonsbasert tilnærming	57
Oppsummering	57
Litteratur	58
KAPITTEL 5 LIVSKVALITET, MESTRING OG SALUTOGENESE	61
<i>Amy Østertun Geirdal</i>	
Innledning	61
Livskvalitet og well-being	61
Livskvalitet som begrep	61
Well-being	62
Former for livskvalitet	63
Møte mellom pasient og sosionom	64

Mestring	67
Mestringskategorier	68
Ulike former for mestring	69
Salutogenese	71
Opplevelse av sammenheng (OAS)	72
Oppsummering	75
Litteratur	75
KAPITTEL 6 HELSERELATERT EMPOWERMENT	79
<i>Dagny Adriaenssen Johannessen</i>	
Innledning	79
Ekskluderende strukturer og maktposisjon	80
Medvirkning og innflytelse	81
Forhold mellom empowerment og helserelatert sosialt arbeid	83
Oppsummering	84
Litteratur	85
KAPITTEL 7 PERSPEKTIVER PÅ ENDRINGSFORLØP	87
<i>Dagny Adriaenssen Johannessen</i>	
Livsløpsperspektiv	87
Livsfaser og generasjonsperspektivet	89
Hendelser, overganger og vendepunkter	90
Endring på individ-, gruppe- og samfunnsnivå	90
Modeller for helserelatert sosialt endringsarbeid	91
Oppsummering	94
Litteratur	95
KAPITTEL 8 PSYKOSOSIAL KARTLEGGING OG VURDERING	99
<i>Hanne Skedsmo Nilsen og Siri Nordahl Tveitan</i>	
Innledning	99
Modell for psykososial kartlegging og vurdering	100
Identifisere behov	101
Utvelgelse og innsamling av informasjon	103
Analysere informasjon	107
Tiltaksfasen	109
Avslutning og evaluering	111
Oppsummering	112
Litteratur	112

KAPITTEL 9 KRISE OG SORG – TEORIER OG FORSTÅELSESMODELLER	115
<i>Knut Andersen</i>	
Innledning	115
Krise	115
Tap som bakgrunn for krise og sorg	116
Ulike former for tap	118
Primære og sekundære tap	118
Tap og tidsaspektet – hvor lenge vil tapet vare?	118
Sorg som fenomen	119
Tosporsmodellen	122
Sorg som et folkehelseproblem	126
Oppsummering	127
Litteratur	127
KAPITTEL 10 TVERRPROFESJONELT SAMARBEID – ET PROFESJONSPERSPEKTIV	129
<i>Ida Krag-Rønne Mannsåker</i>	
Innledning	129
Om tverrprofesjonelt samarbeid som fenomen	130
Former for tverrprofesjonelt samarbeid	130
Tverrprofesjonelt samarbeid – begrunnelser og kompetanser	131
Dynamikken mellom ulike yrkesgrupper	132
Tre arenaer for markering av profesjonsområder	134
Faktorer som hemmer og fremmer samarbeid	135
Faktorer som kan utfordre tverrprofesjonelt samarbeid	136
Hvorfor er dette viktig for sosionomer?	137
Strategier for å synliggjøre kompetanse	137
Direkte strategi	137
Indirekte strategier	139
Oppsummering	141
Litteratur	141
KAPITTEL 11 HELSEKOMPETANSE	143
<i>Una Stenberg</i>	
Innledning	143
Behov for kunnskap når sykdom rammer	143

Hva er helsekompetanse?	144
Hvorfor er helsekompetanse viktig?	148
Pasientens helsetjeneste	148
Medvirkning i beslutningsprosesser	148
Helsekompetansevennlige helsetjenester	149
Hvordan jobbe med helsekompetanse i praksis?	150
Pasientenes rettigheter	150
Helsetjenestenes oppgaver og ansvar	150
Helsekompetanse hos personer med sjeldne diagnoser	151
Oppsummering	153
Litteratur	153
KAPITTEL 12 HVORDAN FORSTÅ EVIDENSBASERT PRAKSIS I SOSIALT HELSEARBEID?	155
<i>Ira Malmberg-Heimonen og Joakim Finne</i>	
Innledning	155
Historisk tilbakeblikk på EBP	156
Kunnskapssynet i EBP	157
Kunnskapshierarkiet er sentralt i EBP-prosessen	160
Programteorier, manualer og tilpasning	161
Oppsummering	164
Litteratur	165
KAPITTEL 13 ORGANISATORISKE RAMMER OG FØRINGER I HELSE- OG OMSORGSSEKTOREN	169
<i>Dagny Adriaenssen Johannessen</i>	
Innledning	169
Forvaltning av helse- og omsorgssektoren	170
Juridiske rammer og normgivende føringer	170
Brukermedvirkning og rettigheter i helse- og omsorgstjenester	172
Sosionomens rolle i helse- og omsorgstjenester	173
Oppsummering	175
Litteratur	175

DEL 2 SOSIALT ARBEID MED HELSERELATERTE UTFORDRINGER	179
KAPITTEL 14 MØTER MED ETTERLATTE I SORG	181
<i>Knut Andersen</i>	
Innledning	181
Systemperspektivet	181
Familiesystemet	182
Andre sentrale sub-systemer	183
Opplevelsesperspektivet	184
Reaksjonsperspektivet	186
Endringer i relasjoner og roller	186
Sorg og kropp	187
Hva er normalt?	188
Triggere	189
Gjennomføringsperspektivet	189
Oppsummering	190
Litteratur	190
KAPITTEL 15 SOSIALT ARBEID I MØTE MED ALVORLIG SYKDOM	193
<i>Caroline Steen Abrahamsen og Ida Krag-Rønne Mannsåker</i>	
Innledning	193
Palliativ behandling, pleie og omsorg	194
Sosionomens rolle i palliasjon	195
Åndelige og eksistensielle behov	196
Sosionomens tilnærming til åndelige og eksistensielle behov	196
HOPE	197
Informasjon og støtte til pårørende i møte med alvorlig sykdom	197
Sosionomens tilnærming til hele familien	197
Systematisk kartlegging av pårørendes behov for støtte	199
Samtale om døden	199
Rydd opp etter deg – den praktiske døden	199
Ivaretagelse av etterlatte	200
Når barnet er pasienten	201
Oppsummering	203
Litteratur	203

KAPITTEL 16 NÅR LIVET TAR EN NY RETNING – HELSERELATERT SOSIALT ARBEID INNEN SPESIALISERT REHABILITERING	207
<i>Jannike Kathrine Vikan og Gry Velvin</i>	
Innledning	207
Rehabilitering – å bygge bro mellom det som var, og det som kan bli	208
Rehabilitering på ulike nivå	209
ICF-modellen – en biopsykososial tilnærming i rehabilitering	210
Sosialt arbeid i spesialisert rehabilitering	211
Helhetlig kartlegging og vurdering gir grunnlag for gode tiltak	212
Brukermedvirkning – å sette pasienten i førersetet	214
Helsekompetanse og empowerment	214
Profesjonell relasjonskompetanse og støttesamtaler	215
Sosialt nettverk og pårørende	216
Å bygge bro til hverdagen – praktisk bistand og kontakt med hjelpeapparatet	218
Kunnskapsbasert sosialt arbeid i spesialisert rehabilitering	219
Oppsummering	221
Litteratur	221
 KAPITTEL 17 MEDVIRKNING PÅ INDIVIDNIVÅ	 225
<i>Tone Larsen Hoel</i>	
Innledning	225
Utfordringer med brukermedvirkning: samarbeidsalliansen	226
Mulige tilnæringsmåter til å etablere og vedlikeholde en samarbeidsallianse	230
Utfordringer med brukermedvirkning: grenser for medvirkning	232
Mulige tilnæringer ved begrensede medvirkningsmuligheter	234
Utfordringer med pårørendemedvirkning	235
Mulige tilnæringer til god pårørendemedvirkning	236
Oppsummering	237
Litteratur	237

KAPITTEL 18 PSYKOSOSIALT ARBEID PÅ SYKEHUS MED FAMILIER MED FOR TIDLIG FØDT BARN	241
<i>Aud R. Misund</i>	
Innledning	241
Psykososialt arbeid i en helsekontekst	242
Intersubjektiv teori	244
En illustrerende case	245
Å arbeide psykososialt med familier med et for tidlig født barn	247
Alliansen	247
Samtaler med mor om følelsesmessige reaksjoner etter for tidlig fødsel	248
Samtaler med mor om kontakten med den nyfødte datteren	250
Samtale med mor og far om foreldrerolle og parforhold	252
Oppsummering	252
Litteratur	253
 KAPITTEL 19 PSYKOSOSIALT ARBEID MED BARN OG UNGDOM	 255
<i>Stine Harstad</i>	
Innledning	255
Bakgrunn	256
Et historisk blikk	256
Kontekst og ulikt syn på hvem som trenger hjelp	258
Alder og utviklingsnivå	260
Tidlig hjelp og forebygging	261
Forståelse av psykopatologi og årsaksforklaringer	262
Kartlegging og utredning	264
Behandling	267
Ulike typer behandling	267
Individuelle samtaler	267
Foreldre- og familiesamtaler	268
Gruppearbeid	268
Miljøterapeutisk og ambulant arbeid	268
Medikamentell behandling	270
Kasuseksempler	270
Gravide og sped- og småbarnsalder (0–5 år)	270
Barnealder (6–12 år)	272
Ungdomsalder (13–18 år)	273
Oppsummering	275
Litteratur	276

KAPITTEL 20 SOSIALT ARBEID MED ELDRE PÅ SYKEHUS	279
<i>Cecilie Mentzoni</i>	
Innledning	279
Hvem er den eldre pasienten sosionomen møter på sykehus?	280
Sosialt arbeid med eldre på sykehus	282
Kartlegging av behov og iverksetting av tiltak	282
Styrke nettverk og sosial støtte	283
Styrke gjenværende funksjon	283
Styrke deltakelse i meningsfull aktivitet	284
Tilrettelegge boligsituasjon	285
Tilrettelegge økonomiske forhold	285
Livsmestrende samtaler	286
Pårørendearbeid	286
Tverrfaglig arbeid	288
Oppsummering	289
Litteratur	289
KAPITTEL 21 INTEGRERING AV VELFERDSTEKNOLOGI I SYKEHJEM – EN SALUTOGEN TILNÆRMING	293
<i>Sehrish Andleeb Akhtar</i>	
Innledning	293
Hva menes med velferdsteknologi?	294
Hvilket behov kan velferdsteknologi dekke på sykehjem?	296
Funn fra Komp-prosjektet	298
Fortolkninger i lys av teorien om salutogenese	302
Oppsummering	305
Litteratur	306
KAPITTEL 22 SOSIALT GRUPPEARBEID MED RUS OG AVHENGIGHET	309
<i>Anna Maria Dükler</i>	
Innledning	309
Rus og avhengighet	310
Spesialisert avhengighetsbehandling	311
Sosialt gruppearbeid med avhengighetsproblematikk	312
Gruppebasert tilnærming til helserelevante utfordringer	312
Mentaliseringsbasert terapi for rus- og avhengighetsproblematikk	314
Oppsummering	319
Litteratur	319

KAPITTEL 23 EVIDENSBASERT SOSIALFAGLIG PRAKSIS INNEN PSYKISK HELSEARBEID	321
<i>Joakim Finne og Ira Malmberg-Heimonen</i>	
Innledning	321
Sosionomers bruk av EBP	321
Individuell jobbstøtte (IPS) som en empirisk støttet intervensjon for mennesker med psykiske helseutfordringer	322
KASUS 1: Evidensbasert praksis for psykisk helse og arbeid	324
Hva er den mest effektive måten å støtte minoritetskvinner med PTSD og angst i Norge til å oppnå og beholde konkurransedyktig arbeid?	324
Identifisering av best tilgjengelig forskning	325
Kritisk vurdering av forskningen	325
Integrering av kunnskapen med profesjonell kompetanse og pasientens preferanser	326
Vurdere effektiviteten av de forrige stegene	327
KASUS 2: Individuell jobbstøtte blant unge voksne med psykiske helseproblemer	328
De unge pasientene verdsatte fleksibiliteten i oppfølgingen	329
Fidelity versus de unge pasientenes behov for fleksibilitet	330
Diskusjon	332
Er evidensbasert praksis en urealistisk ambisjon i helserelatert sosialt arbeid?	332
Oppsummering	333
Litteratur	334
 KAPITTEL 24 AVSLUTNING	 337
<i>Dagny Adriaenssen Johannessen, Hanne Skedsmo Nilsen og Amy Østertun Geirdal</i>	
Sosionomen: Helsefeltets sosiale spesialist	337
Veien videre for helserelatert sosialt arbeid i en norsk kontekst	339
Litteratur	340
 REDAKTØRER	 342
 FORFATTERPRESENTASJONER	 344
 STIKKORD	 348